

ВИКОНАННЯ ТА ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Доповідає: Ігнатенко Володимир Васильович,
старший викладач кафедри правознавства
Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка,
кандидат юридичних наук, адвокат

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

- Судовий

(ст. 55 Конституції України, ст.16 ЦК України, ст. 20, ч. 5, 7 ст. 23, ч. 7 ст. 40, ч. 5 ст. 47, ч. 6 ст. 74 та ін. статті ГК України)

- Адміністративний

(Президент України, органи державної влади, органи влади АР Крим, органи місцевого самоврядування (ст.17 ЦК України)

- Нотаріальний (ст.17 ЦК України, ст.ст. 88-95 ЗУ «Про нотаріат»)

- Самозахист (ст.19 ЦК України)

СПОСОБИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (СИСТЕМА ПОЗОВІВ)

1) Речово-правові способи (позови).

Наприклад, віндикаційні позови (ст.ст. 387-390 ЦК України) або негаторні позови (ст. 391 ЦК України), позови про визнання права власності (ст. 392) тощо.

2) Зобов'язально-правові способи (позови).

Наприклад, позови про відшкодування шкоди, інші вимоги притягнення до відповідальності, розірвання договору тощо.

3) Інші способи (позови).

Наприклад, про визнання правочинів недійсними, застосування наслідків нікчемного правочину, про визнання незаконними актів органів державної влади тощо.

КАТЕГОРІЇ СПРАВ, РОЗГЛЯНУТИХ ГОСПОДАРСЬКИМ СУДОМ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

за способом захисту (видом позову) у період
з 01.03.2016 р. по 06.04.2016 р.:

- ⦿ Про зобов'язально-правові вимоги (89,6 %).
- ⦿ Про речово-правові вимоги (6,25 %).
- ⦿ Про інші вимоги (4,16 %).

ПРАВОВА ОСНОВА ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНО- ПРАВОВОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

- ◎ Стаття 6, глава 3, книга 5 ЦК України
- ◎ Розділ 4 ГК України

ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

- Регулюється главою 48 ЦК України, а також главою 22 ГК України (ст.ст. 193-201).
- Пов'язане з існуванням господарського обов'язку, закріпленого в господарському договорі.

ПРИНЦИПИ ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБОВ'ЯЗКУ

- **Належне виконання**

(господарський обов'язок має бути виконаний належним способом, належній особі, в належний строк, у належному місці)

- **Реальне виконання**

(господарський обов'язок має бути виконаний в натурі: зобов'язана сторона має вчинити саме ті дії, які складають зміст її обов'язку)

ВИКОНАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ (ЗОБОВ'ЯЗАННЯ) В НАТУРІ

Якщо виходити з того, зобов'язана сторона має вчинити саме ті дії, які складають зміст її обов'язку, то виконання може стосуватись:

- ⦿ виконання робіт
- ⦿ поставки продукції
- ⦿ сплати коштів тощо

(хоча в законодавстві слово «натура» використовується й в іншому значенні, наприклад, ч. 2 ст. 20, ч.3 ст. 193, ч. 2 ст.194, ч. 3 ст. 216, ч.7 226, ст. 234, ч. 4 ст. 91, ч. 2 ст.208, ч. 3 ст. 286 ГК України)

Варто пам'ятати, що:

Відповідно до ч. 2 ст. 14 ЦК України «Особа не може бути примушена до дій, вчинення яких не є обов'язковим для неї»

Як зазначає Ю.В. Мица, «положення ч. 2 ст. 14 ЦК України є галузевою цивільно-правовою конкретизацією приписів ч. 1 ст.19 Конституції України: Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством»

З вказаного слідує, що суд, застосовуючи той чи інший спосіб захисту прав та інтересів суб'єкта господарювання, повинен обов'язково перевірити належність відповідачу обов'язку, про присудження до виконання якого просить позивач.

В протилежному разі, може мати місце застосування неналежного способу захисту.

В практиці розгляду господарськими судами таких спорів не завжди коректно застосовується господарське законодавство, і як наслідок справа вирішується не правильно.

Розглянемо наведений нижче приклад:

1. «Поставщик» обязуется в счет своей задолженности по состоянию на 20.11.2013 года поставить «Покупателю» семена подсолнечника урожая 2013 г. (далее по тексту – «сельхозпродукция») на сумму 3830086,59 (три миллиона восемьсот тридцать тысяч восемьдесят шесть) грн. 59 коп., в т.ч. НДС, в количестве 1787 тонн 118 кг. по цене 2143,1638 грн., в т.ч. НДС, за каждую тонну сельхозпродукции, соответствующую качеству, указанному в п.3 этого соглашения.

Цена сельхозпродукции рассчитана на условиях п.2.3. Договора и действительна при выполнении Поставщиком всех условий этого договора.

2. Поставщик поставляет сельхозпродукцию на условиях EXW склад Поставщика в селе Виноградовка Компаниевского района Кировоградской области (условия «Инкотермс-2000»). В стоимость сельхозпродукции входит её погрузка Поставщиком в автотранспорт, предоставленный Покупателем.

3. Срок поставки сельхозпродукции, указанной в п.1. этого соглашения, следующий:

- 1200 тонн - не позднее 22 декабря 2013 года,
- 587 тонн 118 кг - не позднее 01 февраля 2014 года.

4. В случае просрочки выполнения поставки сельхозпродукции Поставщик обязуется выплатить Покупателю денежные средства в сумме необходимой для закупки количества семян подсолнечника, которое указано в п.1 этого соглашения, по цене ПрАТ «Креатив» на элеваторе ПрАТ «Креатив» на дату возврата средств Поставщиком. Выплату средств Поставщик должен произвести в течение 7 дней после наступления просрочки поставки сельхозпродукции.

5. В случае просрочки выполнения поставки сельхозпродукции Поставщик обязуется возместить Покупателю нанесенный ущерб в размере стоимости количества семян подсолнечника, которое указано в п.1 этого соглашения, по цене ПрАТ «Креатив» на элеваторе ПрАТ «Креатив» на дату возврата средств Поставщиком. Возмещение ущерба Поставщик должен произвести в течение 14 дней после наступления просрочки поставки сельхозпродукции.

ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ВІДМОВИ У ЗАСТОСУВАННІ ПЕВНОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Правова основа:

- ◎ Статті 598-609 ЦК України
- ◎ Глава 22 ГК України (ст.ст. 202-208)

НОВАЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

- Це заміна первісного зобов'язання новим із збереженням існуючого складу учасників, що відбувається за домовленістю сторін (змінюється вид договору) (ст. 604 ЦК України, ст.204 ГК України)
- Ознаки:
  - Припинення в повному обсязі раніше існуючого, первісного зобов'язання, а також додаткових зобов'язань, що забезпечували його виконання.
  - Дійсність первісного зобов'язання.
  - Наявність домовленості сторін про заміну зобов'язання (предмета та умов) (не завжди прямо вказується).
  - Наявність безпосереднього юридичного зв'язку між зобов'язанням, що припинилось та новим зобов'язанням (вказується прямо, або впливає зі змісту договору, потрібно аналізувати умови договору).

НОВАЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

- Відсутність встановленої договором або законом заборони новації;
- Заміна одного зобов'язання іншим означає можливість одним зобов'язанням замінити кілька зобов'язань і навпаки.
- Істотною умовою новаційного правочину є зазначення зобов'язання, яке підлягає новації, для його ідентифікації, умова про мету - припинення первісного - встановлення нового, а також визначення зобов'язання (але не завжди).

В п. 11 Інформаційного листа ВГС України від 27.10.2014 р. № 01-06/1666/14 зазначено, що характерною ознакою новації є не зміна частини первісного зобов'язання, а укладення між тими ж сторонами нового зобов'язання (постанови від 09.09.2014 №№ 5011-1/1043-2012-42/528-2012, 5011-35/1533-2012-19/522-2012 та 5011-35/1272-2012-42/527-2012, від 16.09.2014 № 5011-42/1230-2012-69/542-2012, від 23.09.2014 № 5011-35/1271-2012)

Однак, якщо відбувається заміна первісного зобов'язання новим, то внаслідок цього первісне зобов'язання змінюється.